



Projektrapport:

Boken som kompis

Ett läsfrämjande projekt för familjehemsplacerade barn utifrån ett biblioterapeutiskt synsätt

Projektperiod 2017-09-19 – 2018-11-18



Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Syfte	4
Bakgrund	4
Genomförande	6
Utvärdering	9
Resultat	10
Direkta resultat	10
Långsiktiga resultat	12
Fortsatt arbete	13
Avslutning	14
Budget	15
Referenser	16

Sammanfattning

Projektet Boken som kompis var ett läsfrämjande projekt för familjehemsplacerade barn och deras familjer. Projektet drevs av Östersunds bibliotek i samverkan med Familjehemsteamet vid Östersunds kommun och har delfinansierats av Kulturrådet. Syftet med projektet var att öka läslusten hos familjehemsplacerade barn för att sedan kunna arbeta biblioterapeutiskt med texter för att stärka relationer och öka anknytningen i familjehemmen. Vår förhoppning var också att se en bieffekt i form av ökad läsförmåga hos de deltagande barnen.

Genomförandet har bestått av olika delar som bildar en helhet för att öka barnens och familjernas nyfikenhet kring litteratur och läsande. Vår ambition var att ta fram en metod som ska bidra till att familjerna kan se böcker som verktyg för personlig utveckling och relationsskapande. De delar som ingått är:

Bokpåsar – Vi har skapat individuellt anpassade bokpåsar till varje barn och familjehem utifrån de samtal vi genomfört och de behov som funnits. Dessa bokpåsar har bland annat innehållit skönlitterära böcker, faktaböcker, ljudböcker, spel, filmer, 3D-pussel, litterära figurer, smiley-figurer, affischer, serieböcker, noveller och böcker utan text.

Hembesök – Vi har genomfört flera hembesök i varje familjehem som funnits utspridda över hela länet. Vid dessa besök har vi samtalat om böcker och känslor. Vi har diskuterat texterna utifrån ett biblioterapeutiskt förhållningssätt. Deltagarna har sedan kunnat använda texterna som ett verktyg för att se på sig själva och sina egna erfarenheter och känslor.

Inspirationsträffar – Det har genomförts tre inspirationsträffar i biblioteket där vi haft författarbesök, erfarenhetsutbyte mellan familjehemmen, boktips, bokstavs jakt i biblioteket, knappverkstad, rundvandring i biblioteket och fika.

Utbildningsdag för personal – Under en eftermiddag fick intresserad personal möjlighet att delta i utbildning om att arbeta biblioterapeutiskt. Detta var ett samarbete med Mittuniversitetet som genomfördes av två litteraturvetare och forskare på området.

Resultaten visar att vi uppfyllt vårt syfte. Vi har också lärt oss mycket som kommer att kunna bidra till fortsatt metodutveckling på området. Vi kommer att fortsätta med arbetet i befintlig verksamhet även om det då kommer att ske i mindre skala. Projektet har också bidragit till samverkan över förvaltningsgränserna. Vi har kunnat bredda vår kompetens och gemensamt kunna skapa en metod som bidragit till utveckling för vår målgrupp och vårt sätt att arbeta.

Inledning

Projektet Boken som kompis är vårt sätt att ta ett helhetsgrepp på läsning när det gäller familjehemsplacerade barn. Vår idé har varit att läsning inte står isolerad från andra delar av människors liv. Den situation vi befinner oss i och de erfarenheter vi bär med oss påverkar oss på alla plan. Relationer och vårt mående är en viktig del även för vårt sätt att prestera, därför är det där vi behöver lägga grunden för vidare arbete. Vi behöver skapa goda förutsättningar för barnens läsande. För att kunna göra det behöver vi hitta vägar till att öka nyfikenhet för böcker och skapa läslust. Vi ville därefter använda oss av biblioterapeutiska arbetssätt för att kunna möta barnen och familjerna där de befann sig. Vi ville genom projektet påvisa att alla delar skapar en helhet och förutsätter varandra.

Syfte

Syftet med projektet Boken som kompis var dels att öka barnens läslust men också att arbeta biblioterapeutiskt för att stärka relationer och anknytning i familjehemmen. En förväntad bieffekt var en ökad läsförmåga hos de deltagande barnen även om det inte varit vårt huvudsakliga syfte.

Bakgrund

Under våren 2017 startade vi på Östersunds bibliotek ett samarbetsprojekt tillsammans med familjehemsteamet. De kontaktade oss under förevändningen att familjehemsplacerade barn som grupp har sämre studieresultat än andra barn. De hade då varit på föreläsningar om projekt kopplade till läsning som de upplevde intressanta. Det handlade då om The Letterboxclub (<https://www.booktrust.org.uk/what-we-do/programmes-and-campaigns/letterbox-club/>) samt Paired reading. (<http://www.allmannabarnhuset.se/projekt/avslutade-projekt/paired-reading/>)

Deras önskemål var att hitta en samarbetsform utifrån detta faktum. Vi blev i vår tur nyfikna och bestämde oss för att undersöka saken vidare. Vi gjorde en omvärldsanalys på området och kunde konstatera att många projekt hittills handlat om läsförmåga. Vi ville hitta vår egen prägel på detta projekt. Vi beslöt oss för att fokusera på att öka läslusten genom att individanpassa all litteratur utifrån barnens och familjehemmens intressen och behov. Vår ambition var också att påvisa en koppling mellan läsning, relation och anknytning. Projektet skulle alltså bygga mer på relation än prestation. Vårt eget intresse för biblioterapi fick oss att vilja inrikta projektet mot ett sådant arbetssätt. Vi satte oss därför in i ämnet för att sedan kunna skapa den modell som lade grunden för det arbete vi gjorde. Biblioterapi är ett brett begrepp som innefattar olika synsätt och inriktningar. I NE står det att läsa:

biblioterapi (grekiska *bibli'on* '[liten] bok' och *therapeia* [-pe'i'a] 'tjänst'; 'vård', 'behandling'), samlingsnamn för insatser som genom läsning syftar till att bota eller lindra psykisk ohälsa, höja livskvalitén eller bidra till en personlig mognadsutveckling. (www.NE.se sökord: biblioterapi)

Vi har valt att utgå från det som kallas utvecklande biblioterapi. Där handlar det om att använda skönlitterära texter för att hantera känslor och erfarenheter för att nå personlig utveckling.(Frid, Nina. 2016)

Projektet bygger därför delvis på ett biblioterapeutiskt förhållningssätt men även på metoder för att skapa läslust. Familjehemsplacerade barn behöver ges goda förutsättningar för läsning. För att göra det behöver vi ta ett helhetsgrepp om situationen. Våra erfarenheter säger oss att läsförmåga inte bör isoleras från övriga aspekter. Den påverkas av många delar i barnens liv såsom vuxenstöd, trygghet, god självkänsla, lekfullhet, anpassning till sin nya miljö samt bearbetning av svåra erfarenheter.

Projektet är därför tänkt att ge barnen lästräning, men med särskilt fokus på att öka läslusten och bidra till en nära relation mellan barnet och familjehemmet samt egen personlig utveckling. Ökad läsförmåga ser vi som en önskvärd och förväntad bieffekt på sikt. Målet har även varit att öka medvetenheten om läsningens betydelse. Vi ökar även möjligheter för positiva synergieffekter i kommunens verksamheter eftersom vi nyttjar varandras kompetens över förvaltningsgränserna som kommer att kunna utvecklas ytterligare med tiden. Genom att, i detta fall, koppla samman familjehemsteamets kompetens och insikt i vilka familjer som skulle kunna delta i projektet, med bibliotekets kunskap om läslust och anpassad litteratur kunde vi tillsammans skapa nya metoder för vår specifika målgrupp. Familjehemsteamet valde ut tio barn som skulle delta i projektet, åtta av dessa fullföljde hela projektet. Yttre omständigheter gjorde att situationen förändrades för två av barnen under vägen.

Våra kriterier för att delta i projektet var från början:

- De familjehemsplacerade barnen ska vara födda mellan 2005-2009
- Familjehemmen behöver befinna sig i en stabil situation enligt familjehemsteamets bedömning.
- Familjehemmen måste själva vilja delta i projektet.
- Barnen behöver ha knäckt läskoden för att kunna delta
- Barnen behöver kunna tillgodogöra sig svensk text.

Vi insåg redan inledningsvis att det inte riktigt blev som vi hade tänkt oss. Vi har haft något barn som inte knäckt läskoden. Det visade sig också att familjehemsteamets arbetsrutiner ser lite annorlunda ut än vi hade förväntat oss, vilket gjorde att projektet blev obligatoriskt istället för frivilligt. Detta kommer vi att återkomma till under avsnittet samverkan.

Vår idè var alltså att under ett års tid lära känna familjehemmen genom hembesök och samtal och på så sätt sedan skapa fem bokpåsar till varje barn med individanpassat innehåll.

Bokpåsarna utvecklades under året både utifrån vår kännedom om barnen, deras läsutveckling, personlig utveckling men också utifrån en metod vi utvecklade för att skapa en röd tråd så det skulle vara tydligt vad de kunde förvänta sig. Inför vårt praktiska arbete med projektet diskuterade vi väldigt mycket kring vår roll i det hela, kontra familjehemsteamets roll. Vad var vårt uppdrag? Vart går gränserna i våra samtal? När behöver vi hänvisa vidare? Hur ska vi arbeta med materialet?

Genomförande

Hembesök

Vi har sammanlagt gjort 21 hembesök. Dessa har också kompletterats med träffar i biblioteket för att familjerna ska känna sig hemma i den miljön. Våra hembesök begränsades till ca 60 min. Detta för att det inte skulle upplevas som en belastning men också för att barnens tålamod inte klarade mer. Vid hembesöken samtalande vi om litteratur och läsning ur ett större perspektiv men vi gick också in i mer detaljerade samtal utifrån den påse och de texter de haft hemma och aktivt arbetat med. Vi lämnade också i de flesta fall nästa påse vid dessa besök. Under första och sista hembesöket gjordes ett lästest med barnen som spelades in på ljudfil där de fick läsa ord under en minut. Inspelningarna lyssnade vi sedan på tillsammans med en specialpedagog för att göra en bedömning av läsförmågan vid start och avslut. Vårt huvudsakliga fokus vid besöken låg dock vid samtal om hur barnen och de vuxna upplevde läsningen och texterna, hur relationerna påverkades av vårt upplägg samt läslust. Vid vårt sista besök gjordes också utvärderande intervjuer med barn och vuxna.

Det har varit en fantastisk upplevelse att människor valt att öppna upp sina hem för att möta oss och samtala om läsning och böcker. Vi känner oss väldigt ödmjuka inför detta faktum. Vi insåg dock i ett tidigt skede att det fanns ett visst motstånd till att delta i projektet samt inför det faktum att de skulle öppna sig inför oss. De vuxna i familjehemmen hade i flera fall behov av att uttrycka sig kring andra frågeställningar än det som var vårt uppdrag, läsning. Det kunde handla om allt från samarbete med familjehemsteamet till andra svårigheter i uppdraget som familjehem. I dessa samtal insåg vi vikten av att ha tydliggjort för oss själva vilken vår roll i projektet är. Vi har dock alltid blivit väldigt fint bemötta, fikar massor och gosat med katter, hundar och kycklingar. Hembesöken har skett både i stad och på landsbygd. Familjehemmen har varit placerade över hela Jämtlands län, vilket gjort att det blivit en del långa bilresor. Dessa oroade oss till en början då vi insåg att mycket av vår projekttid skulle gå åt till resor. Vi upplevde dock ganska snabbt att bilresorna blev ett uppskattat och nödvändigt inslag. Restiden har vi kunnat använda till att hantera både våra egna känslor och för analys av våra samtal och möten. Det har kommit upp en del jobbiga ämnen vid våra möten med familjehemmen som påverkat oss på olika sätt.

Bokpåsar

Vi diskuterade länge hur vi skulle lägga upp vårt arbete med bokpåsarna. Hur skulle vi få arbetet att dra åt ett biblioterapeutiskt håll? Vilka texter skulle vi välja och hur skulle samtalen gå till. Vi valde till slut att skapa ett upplägg som vi både kunde se biblioterapeutiska drag i, men som också var praktiskt genomförbart. Då vår målgrupp också var barn upplevde vi ett extra stort ansvar för det material vi levererade. Vi har därför i alla påsar tydliggjort noggrant hur vi tänkt med materialet. Vi har skapat separata vuxenpaket i påsarna där vi bedömt att det krävs en vuxennärvaro eller genomläsning innan de böckerna lämnades till barnen. Vi har diskuterat gränsdragning både för oss själva men också med deltagarna samt vikten av ett vuxenansvar vid läsningen. Vi har blandat böcker för högläsning, egen läsning, fakta baserat på barnens intressen, spel, pedagogiska leksaker, mjukdjur, pussel, smiley-figurer att använda

efter humör, affischer, filmer, ljudböcker utifrån varje barns behov. Vi resonerade slutligen såhär kring påsarnas innehåll:

Påse 1: Påsens innehåll är generellt anpassat utifrån ålder och kort beskrivning av barnet där vi bland annat fått veta om det finns specifika svårigheter eller om barnet har en god läsförmåga. Vi har gjort två olika kategorier av påse. En påse för yngre deltagare och en för äldre år.

Påse 2: Andra påsens innehåll bygger på de första samtalen vi haft med barnen och familjerna vid vårt första hembesök. Här har vi valt att fokusera på barnets specifika intressen. Anledningen till att vi valde att fokusera på intressen inledningsvis var för att barnen skulle känna sig sedda och att vi därmed kunde visa att vi hört vad man önskat sig. Många av barnen tyckte om djur och speciellt hästar och hundar men det kunde också röra sig om böcker om skateboard, BMX-cyklar eller parkour. Ett av barnen hade inte knäckt läskoden ännu. Barnet har även andra utmaningar än lässvårigheter vilket bidrog till att vi bland annat fokuserade på böcker utan text för att stärka barnets egen berättarröst och fantasi. I denna påse skickar vi också med en bok om känslor till alla familjer samt små smiley-figurer för att vi så småningom ska kunna inleda vårt arbete med att koppla litteraturen till olika känslor och samtala om dessa. Målet är att hitta litteratur till barnen som de själva inte ens vet att de behöver, för att på så sätt få litteraturen att bli ett verktyg för barnet och familjen i samtal kring känslor, anknytning och erfarenheter.

Påse 3: Tredje påsens innehåll handlar om känslor på ett generellt plan. Vilka känslor möter deltagarna i litteraturen och i livet generellt. Det är viktigt att belysa att de känslor som finns i böckerna är karaktärernas känslor. Det är lättare att prata om någon annans känslor. I processen är vi väldigt noga med att poängtera att barnet aldrig är tvungen att prata om sina egna känslor utan berättar bara det man själv vill. Det är viktigt att hela familjen är delaktiga i projektet för att ha en gemensam grund för dessa samtal och vi tydliggör här också att alla känslor är okej. Vi skickar med ett kort med frågor för att enklare kunna starta samtal. Här kommer också boken om känslor i påse två väl till pass för att ha något att utgå ifrån i samtalen. I denna påse får barnet också ett spel för att arbeta med att stärka gemenskapen i familjen och kunna göra saker tillsammans. Vi vill skapa flera kanaler till gemensamma aktiviteter än bara litteraturen. Spelen har dock litterär koppling.

Påse 4: I fjärde påsen fördjupas kopplingen till känslor. Nu börjar vi känna barnet och familjen så bra att planen är att kunna diskutera en specifik känsla eller situation som barnet behöver bearbeta eller arbeta lite extra med. Här är det viktigt att ha en tydlig dialog med både barn och vuxna. Det är också viktigt att vara lyhörd för, om familjen tycker att det är okej att ta hand om de reaktioner som kan komma upp i detta sammanhang. Det kan handla om vad barnet varit med om tidigare likaväl som aktuella ämnen eller händelser som man upplever att det vore bra att belysa. Även situationer som är aktuella i barnets närhet eller i familjehemmet, men som inte nödvändigtvis rör barnet direkt. Hur kan litteraturen hjälpa till? Hur kan boken bli en kompis i olika sammanhang? Det kan innebära att påsens innehåll antingen fördjupas för att underlätta tillvaron för barnet och familjen men det kan också

innebära att familjerna väljer att fortsätta prata om känslor på ett mer generellt sätt beroende på vilken situation de befinner sig i för tillfället.

Påse 5: I femte påsen fokuserar vi framåt. Vi bygger en påse av hopp och vill skänka luft under vingarna och bidra med framtidstro. Vi vill skicka med böcker som barnet är redo för just i detta nu men också en utmaning som barnet kommer att kunna läsa lite längre fram. Vi skickar i denna påse också med bok + film för att barnet ska kunna få ytterligare perspektiv på berättandet.

Bokpåsar har efter detta år lämnat oss med ett helt nytt begrepp. Något som varit nästan genomgående i våra utvärderingssamtal är nämligen *röda-påsen-effekten*. I de flesta fall har den röda påsen blivit en symbol för något nytt i familjernas liv. Den har laddats med positiv energi kopplat till läsning. Familjerna tycker att det är fantastiskt att barnen får behålla böckerna och att det är lika spännande varje gång de får öppna påsen och plocka fram det nya innehållet. Vår utgångspunkt var att bokpåsen i sig skulle bidra till att skapa en god relation till läsningen. Däremot var vi inte riktigt beredda på vilket genomslag de skulle få.

Inspirationsträffar

Vi har under året haft tre gemensamma inspirationsträffar där vi samlat familjehemmen, i vissa fall biologiska föräldrar, syskon samt personal från biblioteket och familjehemsteamet. Under dessa träffar har vi fått lyssna till författare som pratat om vikten av läsning, vi har pratat om läsning och böcker med varandra. Familjehemmen har kunnat mötas och dela erfarenheter. Vi har också använt dessa träffar till att göra familjehemmen och barnen hemmastadda i biblioteket. Vi har haft rundvandringar, bokstavs jakt, knappverkstad, bokprat med boktips mm. Vid någon av träffarna delade vi också ut en bokpåse. Ett viktigt inslag har givetvis också varit fika. Kaffe, saft, mackor, tårta! Det har varit mellan 15-25 personer vid dessa samlingar. Träffarna har varit uppskattade inslag för både barn och vuxna.

Utbildning för personal

Vi genomförde ett utbildningstillfälle för intresserad personal från båda våra förvaltningar. Utbildningen beskrev det biblioterapeutiska förhållningssättet och innehöll även praktiska moment. Detta var ett samarbete med Mittuniversitet.

Samverkan

Vi har, som vi tidigare varit inne på samverkat med flera olika aktörer i vårt projekt. Det har varit mycket givande att arbeta över olika förvaltningsgränser. Dels för att vi breddar vår kompetens och därigenom kan erbjuda bättre förutsättningar för vår målgrupp men också för att vi möts och diskuterar samma sak ur olika perspektiv. Vi har brottats med frågor som handlar om kommunikationskanaler, sekretess, ekonomi, synen på vad det innebär att arbeta i projektform. Vi har också haft olika förväntningar och arbetsmetoder. Vår ambition när vi startade projektet var exempelvis att det handlade om ett frivilligt deltagande, medan det var en lika stor självklarhet för familjehemsteamet att den här typen av deltagande i projekt och utbildningar är obligatoriska inslag för familjehemmen. Detta i sin tur gjorde att vi behövde hantera samtal med familjerna kring detta. Inledningsvis var några familjer tveksamma till

deltagandet men efter hand har vi hittat lösningar som passar alla parter. Styrgruppen har utgjorts av Bibliotekschef, bibliotekarie, bibliotekspedagog, familjehemsteamets chef, familjehemssekreterare och socialsekreterare. Den mer operativa arbetsgruppen har varit samma deltagare minus chefer. Dessutom har även annan personal från dessa två enheter deltagit i projektet vid olika tillfällen.

Vi har också haft möjlighet att rådfråga en specialpedagog under resans gång som även hjälpt oss att analysera lästesterna samt kommit med goda råd kring lästräning för att på så sätt öka intresset för läsningen. Det är viktigt att barnen upplever en framåtrörelse och en utveckling på området för att tycka att det är roligt. Ytterligare ett samarbete som just kommit igång är det med SkolFam. (www.skolfam.se) Det är ett nationellt projekt som just startat i vår kommun, där skolans olika instanser samverkar kring familjehemsplacerade barn för att ge dem bästa möjliga förutsättningar i sitt skolarbete. Vi är väldigt glada för detta samarbete då vi anser att det finns många beröringspunkter där vi kan lära av varandra.

Vi valde inledningsvis i vårt projekt medvetet bort samverkan med skolan. Inte för att vi inte ser fördelar med att samverka utan för att vår ambition var att fokusera på läslust utan de krav som kan förknippas med skolarbete. Vi stred en del för detta inledningsvis men upplever idag att det valet var rätt väg att gå. Kravlösheten som ett positivt fenomen har varit en av de delar som nästintill alla deltagare kommenterat i våra utvärderande samtal. Detta val gav oss också friheten att välja litteratur och texter helt utifrån vårt synsätt på läsfrämjande arbete vilket också resulterat i att de flesta barn upplevt våra texter bra och roliga, medan deras bedömning av skolans texter varit en annan. Detta för att skolans uppdrag är ett annat än vårt. Vi för redan nu samtal kring denna aspekt i den arbetsgrupp som tillsatts för framtida samverkan vilket är väldigt givande. Vi har också samverkat med Mittuniversitetet när det gäller den utbildningsdag för personal vi redan nämnt men också i vårt utvärderingsarbete som vi beskriver närmare här nedan.

Utvärdering

När det gäller utvärdering av projektet så har den bestått av tre delar:

- Lästest med barnen – inledningsvis och avslutningsvis
- Semistrukturerade samtalsintervjuer med barn och vuxna i familjehemmen
- Enkät/frågeformulär till familjehemsteamets personal

Dessa delar har vi sedan tagit hjälp med att analysera: Lästestet har vi, som vi beskrivit ovan, samverkat med en specialpedagog som tillsammans med oss lyssnat igenom och jämfört det inspelade materialet. När det gäller de utvärderande samtalsintervjuerna anlidade vi en konsult Helen Asklund, Filosofie doktor i litteraturvetenskap och bibliotekarie vid Mittuniversitetet med kompetens inom det biblioterapeutiska synsättet. Vi hade då möjlighet att diskutera materialet under analysprocessen. Vi fick också hjälp att ta fram en utvärderingsenkät och skapa den semistrukturerade intervjuguiden som vi använde oss av under samtalen. Vi ville genom detta samarbete säkerställa att våra intervjuer blev relativt konsekventa och hade liknande utgångspunkter samt få en vetenskaplig touch på arbetet utan att för den skull ha för avsikt att kalla det en vetenskaplig studie.

Resultat

Utifrån de utvärderande samtal vi haft med barn och familjehem, biologiska föräldrar, familjehemsteamets personal samt genomförda lästest anser vi att projektet är lyckat. Vi har:

- Ökat läslusten hos flera av barnen
- Vi har stärkt relationer och anknytning hos flera av familjehemmen
- Vi har sett ökad läsförmåga mellan de två lästest som genomförts

Vi upplever att vi nått de resultat vi arbetat för och vi har lärt oss mycket av varandra på vägen. Projektet tar inte slut för att projekttiden gör det. Det har blivit tydligt för oss att vårt upplägg skapat möjligheter för fortsatt arbete även utan vår närvaro vilket vi är glada för. Eftersom detta är ett projekt som baserats på kvalitativa metoder så bygger också våra resultat på deltagarnas upplevelser och utveckling. Detta presenterar vi nedan utifrån kort- och långsiktiga perspektiv.

Direkta resultat

Läsförmåga

Alla barn har ökat sin läsförmåga mellan de två lästest som gjorts. Antingen genom att öka sin hastighet, kunna korrigera sig själva i läsningen eller genom sin säkerhet. Trots att detta inte var ett av våra huvudsyften så är det en väldigt glädjande effekt av vårt arbete. Vi hoppas och tror att den ökade nyfikenheten för böcker faktiskt är en bidragande orsak till detta.

Läslust

Vårt projekt har också ökat läslusten hos flera av barnen som deltagit samt hos deras syskon. Vi har nått en ökad förståelse för vikten att läsa hos familjehemmen. Våra inspirationsträffar i biblioteket och de träffar med familjehemmen och biologiska familjemedlemmar som vi förlagt här, har bidragit till att sänka trösklarna för biblioteksbesök hos en målgrupp vi annars sällan möter i biblioteket.

En annan intressant aspekt är det vi kallar för ”Röda-påsen-effekten”. I princip alla familjer har påtalat vikten av den röda påsen och den positiva känsla den skänker. De har uttryckt sig i termer av att det har varit som julafton varje gång vi kommit med den röda påsen. Det var ju en av våra tankar när vi skapade påsarna att försöka ingjuta en positiv känsla med hela påsen för att på så sätt också bidra till en positiv inställning till läsningen. Det har också blivit så att den röda påsens böcker har en annan påverkan på barnen än andra böcker. De vet att dessa böcker är speciella och utvalda till just dem. De vet också att de får behålla böckerna. Dessa blir som deras eget mini-bibliotek som de tar med sig vid en eventuell flytt. Hos en familj blev detta extra tydligt då vi stod inför faktum att barnet skulle flytta vidare. Barnet resonerade då om vilka böcker hen skulle ta med sig. Vi var säkra på att hen skulle välja böcker som handlar om djur då det var ett stort intresse. Istället valde hen ut de böcker som handlar om vänskap, hur man bråkar och blir sams, hur man skapar relationer. Exakt de perspektiv vi hade arbetat extra med hos det specifika barnet. (Utvärderingsintervju 20180913)

Det har också framkommit under våra samtal att nyfikenheten för böcker ökat hos flera av barnen. Både genom att de ofta tittar i böcker när de exempelvis befinner sig i köpcentrum men också att de glatt sig åt våra hembesök och våra träffas som faktiskt handlar om läsning. Ett barn som tidigare inte läst så ofta vaknar nu på morgonen och fortsätter boksamtalen från kvällens läsning och vill skriva upp bokens titel i sin läsdagbok. (Samtal 2017-10-18)

Relation och anknytning

Vi har i våra fördjupade samtal och i vårt utvärderingsarbete fått ta del av hur familjerna upplevt att relationer stärkts på olika sätt genom vårt projekt. Det finns en rad exempel på detta så vi väljer att lyfta några av dessa här i vår rapport som en del av de resultat vi uppnått. Detta blir tydliga och direkta resultat, som vi menar också, kommer att ha en långvarig effekt.

Två syskon som tidigare inte haft gemensamma intressen har nu kunnat mötas via böckerna. Ett äldre syskon till det deltagande barnet läser högt för det yngre och de pratar också om vad de läst tillsammans. I samband med detta beskriver familjehemsmamman hur det äldre syskonet brukar säga till det yngre att hen ska ”hämta en bok ur de röda påsarna för de är bra för dig”. (Intervju 20180910).

En annan aspekt är att barnen känner sig sedda. I de flesta av våra samtal med familjehemmen och familjehemsteamets personal har detta varit ett faktum. Barnen har fått bokpåsar med innehåll som blir deras eget baserat på de samtal vi haft tillsammans.

Vi har också sett exempel på igenkänning och identifikation som bidragit till en ny syn på läsning. Ett barn läste en bok som handlade om en syskonrelation och en missbrukande vuxen. Barnet beskrev ingående för oss att den varit med om en sådan situation. Att detta inte var något barnet brukar vilja prata om men efter att ha läst om det insåg hen att hen inte är ensam om att ha befunnit sig i en sådan situation. Det är en viktig insikt i sig. När vi pratade vidare framkom också att barnet inser att annan litteratur kan ha samma effekt. Barnet förstår att andra böcker också kan skapa den sköna känsla hen upplevt under läsningen. (Samtal 20180226)

I en annan familj beskriver familjehemsmamman hur de upplever att barnet utvecklats under projektets gång. Hen kan nu sätta in sig själv i ett större sammanhang och förstå sin omgivning bättre. Vi arbetade i detta fall med böcker om bemötande och respekt. Detta var ämnen familjen önskat för att just kunna arbeta med relationer och sammanhang. (Utvärderingsintervju 20180910)

Vi har i flera fall upplevt en personlig utveckling hos barnen genom våra fördjupade boksamtal. Detta har framkommit både under själva samtalen men vi har också kunnat dra slutsatser kring detta efter samtal med de vuxna i barnets närvaro.

Samverkan

Vi har hittat former för samverkan över förvaltningsgränserna som gett direkta resultat. Vi ser tydliga vinster i att slå ihop våra kompetensområden för att arbeta gentemot en gemensam

målgrupp. Ett exempel på detta är att familjehemsteamet sett en ökad språkutveckling hos några av barnen, vilket i sin tur gett dem en röst som nu gör att de kan berätta om sina erfarenheter och dela sin historia. Detta underlättar även familjehemsteamets fortsatta arbete med barnen. (Samtal 20181024)

Det har också givetvis funnits utmaningar i vårt projekt som gett oss nya insikter och erfarenheter. Vi är eniga om att vi exempelvis hade behövt en längre startsträcka för att kunna mötas och diskutera våra olika arbetssätt innan det praktiska arbetet drog igång. Vi hade därför behövt samla familjehemmen inledningsvis för att kunna ge en tydlig överblick över vad projektet innebär. I inledningsskedet arbetade vi intensivt med att formulera och samla in samtyckesblanketter från familjehem och biologiska föräldrar där vi tydligt beskrev projektets syfte och upplägg. Detta, i kombination med tidsaspekten, gjorde att vi förbisåg vikten av en fysisk samling och genomgång inför projektstarten. Det har vi verkligen tagit till oss.

Långsiktiga resultat

Ett av våra mål var att ge deltagarna verktyg för framtida arbete och utveckling genom våra bokpåsar och vårt biblioterapeutiska arbetssätt. Vi menar att vårt projekt gett en ny syn på hur de kan använda skönlitteratur för att diskutera svåra frågor och hantera tidigare erfarenheter.

Exempel på detta är en biologisk mamma som berättar om hur en av de böcker de fått kunnat öppna upp för samtal med ett äldre syskon om mammans tidigare missbruk. Texten visade sig vara det som behövdes för att de skulle ha en gemensam plattform att utgå ifrån. Genom att förflytta sig själv till karaktärerna i en text går det att avidentifiera problemet på ett sätt som gör det möjligt för samtal. (Utvärderingsintervju 20180917) Vår förhoppning är att detta ska kunna leda till att hela familjen kan bearbeta sina erfarenheter tillsammans så småningom. En annan mamma har också beskrivit hur detta varit en ögonöppnare för henne och att hon börjat arbeta med sig själv och går nu i terapi som en följd av vårt projekt (Samtal 20181025). Detta kommer också på sikt förhoppningsvis att leda till positiva effekter för hela familjen.

En familjehemsmamma beskrev hur hon upplevde samma bok genom att förklara att hon inte känner sig redo att samtala med barnen om vissa frågor ännu. Hon berättade att barnen säkert var redo men att hon har en del kvar att bearbeta på olika sätt för att kunna möta dem kring vissa frågor. Det är också en viktig insikt. Eftersom familjerna och i synnerhet barnen får behålla böckerna så finns det möjligheter att använda dessa längre fram. Vi har varit tydliga med detta då det är viktigt att förstå att det också handlar om att arbeta med rätt sak vid rätt tidpunkt. Vår ambition har varit att skapa känslan av böcker som verktyg för samtal framåt. (Intervju 20181023)

Projektet har delvis också bidragit till att biblioteket valt att satsa resurser på att utbilda två personal från vår verksamhet i *Det biblioterapeutiska arbetssättet* vid Ersta Sköndal Bräcke Högskola. Detta leder i praktiken till en kompetenshöjning på området i vår befintliga verksamhet samt fortsatt metodutveckling på området. Det har också bidragit till att placera in vårt projekt i ett vetenskapligt sammanhang och projektet finns presenterat i en

examensuppgift. Det finns alltså en rad olika delar som tyder på att projektet kommer att leva vidare på olika sätt. Att litteraturen kan vara ett verktyg för personlig utveckling och relationskapande råder det för oss inga tvivel om då vi mött detta på ett konkret sätt i vårt arbete.

Framgångsfaktorer

Det har under resans gång blivit tydligt för oss vad som har blivit det vi kallar våra framgångsfaktorer. Det är alla dessa delar tillsammans som har kunnat möjliggöra detta arbete.

- Individanpassat material
- En modig chef
- Att få chans att avsätta tid
- Yrkeskompetens
- Erfarenheter/personlighet hos personal
- Gott samarbete m familjehemsteamet och övriga aktörer
- Ett ständigt pågående samtal om gränsdragning och etiska förhållningssätt

Fortsatt arbete

Vi i Östersunds kommun vill fortsätta samarbeta för att skapa goda förutsättningar för att familjehemsplacerade barn ska kunna tillgodogöra sig litteratur på ett lustfyllt och engagerat sätt. Det finns också en stark vilja hos de flesta familjehem om att det ska bli en fortsättning av något slag. Vi har därför redan tillsatt en arbetsgrupp som kommer att arbeta vidare med detta. I den arbetsgruppen ingår bibliotekarie, bibliotekspedagog, specialpedagog, familjehemssekreterare samt socialsekreterare. Vi står i startgroparna för att tillsammans kunna hitta former för hur vi bäst kan ta tillvara våra olika kompetenser för att nå gemensamma mål. Det känns oerhört viktigt att vårt arbete inte stannar för att projektet upphör. Det är vi alla eniga om. Det vi diskuterat hittills och som är realistiskt att genomföra i befintlig verksamhet är bland annat:

- Individanpassat material till specifika barn/ungdomar
- Föreläsning på en dag för familjehem om hur vi skapar läslust och vikten av läsning och läsande förebilder.
- Deltagande i Familjehemskongressen 2019 för att sprida våra erfarenheter i projektet
- Föreläsa i andra sammanhang om projektet ex. inom ramen för utbildningen på Ersta/Sköndal i det biblioterapeutiska arbetssättet
- Förlägga familjeteamets möten med familjehem i biblioteket för att skapa ”hemmakänsla”
- Bokcirkelgrupper för äldre barn med biblioterapeutiskt arbetssätt.
- Möjlighet för biblioteket att åka ut till skolor i samverkan med SkolFam som nu startat i vår kommun för att boktipsa och prata om läslust
- Se över möjligheten till en ”Boka en bibliotekarie”-funktion utifrån ett biblioterapeutiskt arbetssätt.
- Fortsatt metodutveckling anpassad till vår praktiska verksamhet

Avslutning

Vårt huvudsakliga fokus har varit att skapa läslust hos familjehemsplacerade barn och deras familjer. Vi ville också se hur litteratur kan användas som verktyg för att stärka relationer och anknytning. Vi har mött fantastiska barn och familjer och blivit en liten del av deras vardag genom våra hembesök och samtal. Vi har förstått att vi skapat en läslust som bidragit till att göra skillnad för dessa barn. Vårt samarbetsprojekt har verkligen berikat våra verksamheter. Vi har hittat nya sätt att samverka över förvaltningsgränserna och vi har nått ökad förståelse för andra yrkesroller i kommunen. Vi har också blivit stärkta i våra egna yrkesroller och hittat nya vägar att skapa verksamhet. Vi har arbetat med metodutveckling som stärker våra olika verksamheter och ger oss nya verktyg för att nå våra målsättningar.

Rapport skriven av:

Ingela Sjöberg, Östersunds bibliotek
ingela.sjoberg@ostersund.se

Marie Nygaard, Östersunds bibliotek
marie.nygaard@ostersund.se

Eva Magnusson, Familjehemsteamet
eva.magnusson@ostersund.se

Linnea Ottosson, Familjehemsteamet
linnea.ottosson@ostersund.se

Budget

Lön	506118:-
Föreläsare/författare	19204:-
Resor	6355:-
Inköp av media	39812:-
Lokaler	10000:-
Övrigt	21155:-

Summa: 602644:-

Referenser

Detta är det huvudsakliga material vi baserat vårt arbete i projektet på.

Tryckta källor:

Brewster, L & McNicol, S. (2018). *Bibliotherapy*. Londen: Facet Publishing

Frid, N. (2016). *Läsa, leka, leva! Om läsfrämjande och biblioterapi*. Lund BTJ Förlag

Pettersson, C. (2013). "Mellan självbekräftelse och självförglömmelse – om terapeutisk läsning". Göteborg: Makadam förlag.

Ej tryckta källor:

Letterboxclub <https://www.booktrust.org.uk/what-we-do/programmes-and-campaigns/letterbox-club/> (20181022)

NE www.ne.se sökord: biblioterapi (20181022)

Paired reading. <http://www.allmannabarnhuset.se/projekt/avslutade-projekt/paired-reading/> (20181022)

SkolFam www.skolfam.se (20181022)

Samt

Intervjumaterial och dagboksanteckningar under projektets gång